BIBLIOTECA P. ARÚS

Meridià

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 36 | Barcelona, 16 de setembre del 1938 | Preu: 50 cèntims

LA CONQUESTA DE VALENCIA

El dia 28 de setembre de l'any 1238, el rei sarraí de València, Ben Sahèn, capitulava, i l'endemà, a posta de sol, la senyera catalana apareixia dalt de tot d'una torre de les muralles de València. Dies després, les hosts de Jaume I entraven a la població conquerida. Entre els conqueridors hi havia catalans, aragonesos, occitants i encara altres gents. Els catalans hi predominaven. Establerts en nombre considerable a València, aquesta va esdevenir catalana per la sang, per la llengua i pel profund esperit.

D'això fa enguany set segles justos. Els catalans de totes les regions de la Catalunya gran han de recordar i celebrar la data en què la capital del País Valencià va ésser ajuntada al nostre territori nacional. El fet que el setè centenari de la conquesta s'escau en circumstàncies dramàtiques, enmig de la duríssima guerra que el feixisme ha desfermat a Espanya, dóna encara un major interès a la commemoració.

Per això avui ens sembla particularment interessant de resumir, de cara al públic d'aquest setmanari, aquella gesta històrica. L'heroisme dels soldats republicans ha evitat que, en complir-se setcents anys de la conquesta de València, els franquistes i llurs aliats estrangers fossin senyors de la ciutat guanyada el segle XIII.

* * *

L'avanç de la Reconquesta, en les centúries dotzena i tretzena, plantejava el problema de la distribució, entre els diversos Estats peninsulars, dels nous territoris a conquerir. En el cas del reialme de València, el problema era delicat i difícil. Castella, Aragó i Catalunya aspiraven totes tres a posseir les terres valencianes.

La unió d'Aragó i Catalunya en temps del nostre comte Ramon Berenguer IV, a mitjans del segle XII, eliminà la rivalitat entre aragonesos i catalans respecte a aquella cobejada conquesta. I els tractats amb els reis de Castella, a través d'algunes variacions, van assenyalar el reialme de València com la part que havia de conquerir. Ben Sahèn s'havia negat a pagar a Jaume I el tribut que Abu Zeid li pagava, i mentre els catalans estaven ocupats en l'expedició mallorquina, envaí i damnificà el territori del Principat per la banda de Tortosa i Amposta. No havent atès el rei sarraí les reclamacions de Jaume, la guerra entre ells dos quedà declarada. Les operacions militars, però, no van tenir gaire importància fins a les darreries del 1232. Aleshores els de Terol (conquerit ja feia temps) van apoderar-se d'Ares i Blasc d'Alagó va apoderar-se atrevidament de Morella. A les Corts tingudes a Montsó pel mes de desembre d'aquell any, va ésser definitivament decidida l'expedició valenciana. La bellesa i la riquesa del País

CONQUESTA DE VALENCIA PER JAUME I

de la lluita suprema, va oferir al nostre comte-rei, a canvi del desistiment d'atacar la capital, la cessió de tots els castells situats des del riu Túria fins a Tortosa i Terol, la construcció d'un esplèndid palau per a Jaume I a la Saidia i el pagament d'un tribut anual de 10.000 besants. El monarca català li va respondre que en l'estat a què havien arribat les coses, no li convenia el tracte. Quan s'apoderés de la capital, també s'apoderaria dels castells de la contrada. Així tindria, digué, "la gallina e puys los pollets".

Les hosts catalano-aragoneses s'acostaren a València i l'assetjaren (abril del 1238). Amb les noves arribades de combatents, l'exèrcit assetjador assolí la xifra d'uns 1.000 cavallers i 60.000 infants, proveïts d'un abundant material de guerra. Aviat Ruçafa va caure a poder dels atacants. Els atacs parcials sovintejaven cada vegada més. Una expedició d'auxili tramesa pels musulmans d'Africa va fracassar per trobar-se la plaça completament bloquejada, i Ben Sahèn es resolgué a la capitulació, signada a Ruçafa, el 28 de setembre del 1238, i concedida en condicions generoses i humanes per Jaume I. Aquest no entrà a la ciutat fins al dia 9 d'octubre.

Havia estat guanyada per a Catalunya una gran i bella ciutat, cap d'un gran i ric reialme. La conquesta de Mallorca havia creat la Catalunya insular. La conquesta de València creava la Catalunya del Sud. Era ja un fet la Catalunya gran.

A. ROVIRA I VIRGILI

ENTRADA TRIOMFAL DE JAUME I A VALENCIA

respondre als nostres comtes-reis. La renúncia de Castella, compensada amb escreix pel reconeixement a favor seu d'altres terres de conquesta, no va eliminar del tot la cobejança castellana sobre el País Valencià. El record de la conquesta feta pel Cid a les darreries del segle XI — efímera i sense conseqüències — estimulava, a despit de tot, la tendència de Castella a arribar al litoral mediterrani a través del territori valencià.

El poder dels musulmans a la Península s'havia afeblit molt per efecte de llurs discòrdies intestines. L'any 1228, el rei de València, Abu Zeid, va ésser destronat per Ben Sahèn, i va haver de refugiar-se a la Cort de Jaume I, amb el qual va concertar alguns tractats que facilitaven les aspiracions de Catalunya-Aragó damunt el gran reialme llevantí.

Poc abans de l'expedició catalana a Mallorca (any 1229) els aragonesos i els lleidatans van esforçar-se a aconseguir que Jaume I avantposés la conquesta de València a la de les Illes. El monarca no hi va accedir. Conquerida Mallorca en uns quants mesos, podia començar amb desValència atreien els catalans i els aragonesos.

L'any 1233, la important plaça de Borriana va ésser conquerida després d'un setge, i Penyíscola es va rendir. Seguiren amb lentitud les operacions, a causa de les dificultats de la campanya i dels altres afers que Jaume I havia d'atendre. L'any 1235, el monarca assetjava Torres de Foyos, a pocs quilòmetres de la capital valenciana. En llur progressió cap al Sud, els catalans i aragonesos s'havien establert al Puig de la Sebola o Enesa, prop de la mar, i reconstruiren la fortificació que l'enemic havia destruït en retirar-se.

A últims del 1236 va decidir-se d'activar les operacions envers València. Per a tractar d'aquest afer van aplegar-se noves Corts generals a Montsó. Va produir-se una violenta reacció dels sarraïns, els quals, el dia 15 d'agost del 1237, atacaren El Puig amb gran nombre de forces. Van ésser derrotats, i llur derrota va tenir molta influència en el descabdellament de les posteriors operacions. Tanmateix, la mort de Bernat Guillem d'Entença, que comandava la guarnició d'El Puig, desco-

MONOLEGS INTERIORS

PLUJA

Plou, plou amb aquell delit. Els núvols s'han constipat i ara regalimen amb aquella constància. De primer, quatre gotes grosses. Després, goteig accelerat, gran xàfec. I ara la cortina amplament penjada, de línies fines puntejades de gotes menudes que tornen grisa la ciutat. Pluja constant, ben establerta. Un s'imagina la terra dels camps esponjada, obrint-se — Dànae que es bada en el seu delit. La pluja, si no ho és d'or, tant se val: potser ho serà de divises.

El petit escorrim s'afanya, silenciós, en l'alta roca. El rierol canta saltant pel pendís. El riu, ardit als orígens, s'ho pren aviat més amplament i amb més calma, s'estira en els seus meandres, entra majestuosament al mar. L'escalf de la natura torna l'aigua vaporosa, la furta amunt, l'abandona perquè hi jugui l'aire. Calitges opressores. Filagarses de boires. Congriament de núvols. S'esgarrifen els cirrus, i els nimbus s'espesseixen ombrívolament. Ara un núvol plujós — la temperatura a punt de decantar-se — és empès terra endins. Plou, la cortina penja, el paisatge és gris de gotes incessants. El gran cicle vital de l'aigua és acomplert.

(Plou i ets al carrer. T'has deixat el paraigua. Taxi? Creu-t'ho! Tramvia? Prou passa, pobret, en un estat verament interessant. Curiós com petites corregudes i un constant arrambament a les parets pot salvar-te de mullar-te gaire. Els arbres? Sí, fia-te'n. Aixoplucs, al principi; veritables regadores quan estan sadolls, els traïdors. I què em dius de les canals? Les canals fan llur deure: ragen, puix que n'hi ha, i ja estàs ben xop. Però els trons, quina tranquillitat! Aquella noia que s'esverava amb els trons, ara els escolta, molt adequadament, com qui sent ploure. Diu: «No he sentit pas sirenes.» L'estupidesa furiosa dels homes fa negligir l'orba fúria de la naturalesa. «Tronar i ploure», després dels Savoies i els Heinkels, ja no té un sentit basardós.

Pluja amorosa. La terra s'esponja amb la mullena fidel. Pluja còmica. Paraigües, grotescos bolets de ciutat. L'home sense paraigua corre còmicament sota la pluja. Paciència còmica, impacient, dels qui esperen que pari, sota els balcons. Cara intensament còmica, desolada, dels esquitxats de fang. Pluja còmica? No pas a tot arreu. L'aigua s'esmuny a les trinxeres, corre, s'atura, esdevé estagnant. Sots plens, xipoll, fangueig, martiri dels peus humits, enganxats, feixucs. El sentinella toma estoicament la pluja en el seu aguait. La roba és xopa; la humitat travessa la pell, arriba al moll de l'os, turment refinat.

Plou. Encara? Semblava que volia parar, però de sobte la pluja s'ha enfortit i ara, esbiaixada, pica els vidres, reclama atenció com si volgués explicar quelcom. «Com qui sent ploure» ja té un altre sentit. En el gran cicle vital de l'aigua, un núvol missatger ens arriba, es descarrega de noves de vida i mort. Aigua de l'Ebre, camp de batalla, baluard de la pàtria. El vapor d'aigua s'eleva al sud xop d'heroisme. Abans que l'escalfor de la natura tornés l'aigua lleugera, li fornís la dèria d'elevar-se, aquesta s'escolava arran de terra entre els sofriments de la terra. I hom pot imaginar-se que s'ha elevat a l'impuls de l'alta lluita i que ara ens porta, en núvol missatger, l'avís urgent que el nostre pensament ha d'ésser allí. Sempre, sempre! Allí on l'esforç i el sacrifici constant salven la pàtria.

Pluja, record dels combatents, avís infatigable a la consciència. La música del ruixat ja perd per sempre el so d'una cançó enfadosa. Angoixa i fortitud en són els temes íntimament mesclats. El missatge, tot xop de dolor, ho està també de fe i esperança.

C. A. JORDANA

LA BATALLA DE L'EBRE I L'EXERCIT POPULAR

Per J. ROURE-TORENT

Els facciosos emprengueren, ja fa uns quants dies, una formidable ofensiva al sector de l'Ebre, a la qual donaren una extraordinària importància. La batalla continua, amb una cruesa inaudita, superior a la que fins avui s'havia registrat als restants fronts de les terres hispàniques. Tot el tecnicisme germànic, tota la puixança militar italiana transportada a Espanya, tota la impetuositat moruna, tot el més selecte de les forces insurgents, han estat concentrades a la riba dreta de l'Ebre, per a intentar fer repassar el riu a l'Exèrcit Popular. L'aviació italo-alemanya, els tancs i carros d'assalt oferts pel feixisme internacional al general rebel Franco, el més modern material bèl·lic i masses enormes d'homes descarreguen llur fúria desesperada contra les tropes republicanes. Les muntanyes, després de cada combat, canvien de fesomia; les tones de metralla i de bales formen una espessa pluja incessant que enterboleix la visibilitat. El foc ho emplena tot, al front de l'Ebre; hom té la sensació que viu dins una atmosfera d'explosius i plom.

I, això no obstant, l'Exèrcit Popular resisteix admirablement bé. La més elevada moral determina el comportament dels nostres soldats braus i abnegats, que la duresa de les batalles ha fet d'acer i ha convertit en herois. La facció utilitza en l'atac el sistema de llançar contra les nostres posicions, després de les intenses preparacions amb l'artilleria i l'aviació, tascons humans, i l'Exèrcit Popular, ferm al seu lloc, delma les divisions enemigues i els causa milers i milers de baixes. Si després d'un desgast profundíssim les tropes rebels aconsegueixen ocupar una cota o una altura, gairebé sempre en puixant contraatac en són desallotjades. Catalunya és, aquests moments, l'escenari de l'ofensiva més terrible que el feixisme ha desenvolupat als pobles hispànics; però també és el testimoni més preclar del valor, de la bondat i de l'organització eficient de l'Exèrcit Popular de la República.

La resistència de les nostres tropes és meravellosa i assoleix els honors de l'epo-

(Segueix a la pàgina segona)

CASES ALTES

Viva en el record, tinc la visió del poble de Cases Altes, on anava a veure l'amic S..., que hi estava amb el quart batalló. Hi arribaves per una carretera que es fressava camí entre el riu i les muntanyes. Aquestes tenien totes la mateixa tonalitat grisa. Pelades i enormes, entre la roca d'un gris cendrós, creixien tota mena d'herbes aromàtiques. Destacant-se ben vivament en el cel de desembre, es veien entre els secans de blat, algunes oliveres, grises i cendroses com tot el paisatge.

Mentre t'hi acostaves, sovint et sorprenia un estrèpit esgarrifós. Semblava que operés un exèrcit fantàstic i no era més que la companyia de metralladores del quart que provava les màquines en un barranc.

Després de tombar un revolt de la carretera, et trobaves amb el poble davant. Estava situat al fons de la vall profunda que seguia el riu; una mica més elevat que aquest, però. A primer terme, es veia una vinya magra, amb unes quantes oliveres petites entre els ceps. Al darrera es veia el poble, petit, apinyat a l'entorn de l'església. Les parets de les cases eren rústegues, grises. Com el cel, com la gent, com tot en aquell poble.

El quart batalló, el més complet de la brigada, veritable força de xoc, donava al poble sensació de front. Només en entrar ja uns sentinelles et barraven el pas. I a l'interior, l'església havia estat convertida en calabós.

Quan passava el comandant, tothom es quadrava. Era un xicot jove, alt, de trets enèrgics i durs. A penes parlava mai, i quan ho feia, era amb una veu forta, autoritària. La sensació de força continguda que donava, provenia, segurament, de poder mantenir aquesta rigidesa en tot moment, a despit de la seva extremada joventut. Val a dir que—segons em deia l'ajudant del comissari del batalló, més tard—si moltes vegades no deia res era perquè sabia que estava peix en la qüestió de què es tractava. Amb tot, el sol fet de conèixer la seva limitació i el saber amagar-la sota la força, no deixa de necessitar una certa intel·ligència.

Abans d'arribar ell, no s'havia conegut la disciplina al batalló. Hi havia una colla de voluntaris que es resistien a deixar-se manar militarment. Així que arribà ell, però, la cosa canvià. Tothom formava, encara que la corneta toqués a mitja nit, com succeí diverses vegades.

Josep SOL

La batalla de l'Ebre i l'Exèrcit Popular

(Ve de la primera pàgina)

peia. Les virtuts dels pobles hispànics, que quan senten íntimament una causa es lliuren sense regateigs, s'han desplegat i onegen gloriosament als quatre vents, per admiració del món sencer i vergonya dels qui no han volgut proclamar l'agressió de què és víctima Espanya. Destroçats els suports militars amb la subversió del juliol del 1936, la República es trobà sense altra defensa que aquella que aportaren, els primers dies, les milícies decidides i valentes, però caòtiques; sobre la marxa de les operacions, amb esforços gegantins, es constituí un exèrcit fonamentat damunt noves bases, i, malgrat la desmoralització que l'ofensiva feixista del passat mes de març causà, les forces militars governamentals han adquirit el tremp formidable que palesen, aquests dies, al front de l'Ebre. L'Exèrcit Popular ataca eficaçment quan convé i posseeix davant l'atac enemic una puixança defensiva fèrria. Els pobles hispànics saben que defensen la independència d'Espanya i de les nacionalitats que la constitueixen, la vida i la llibertat de cada un dels seus fills i el bandejament dels privilegis abusius que aquells que es sublevaren volien implantar; l'home, esdevingut soldat al servei d'aqueixa santa causa, no tem la mort, perquè sap que cada vida segada serà la salvació de milers de vides i obrirà horitzons d'infinites possibilitats.

No sabem quina serà la situació exacta de la batalla en el moment que aquestes línies vegin la llum dels carrers. Però no pensem equivocar-nos si diem que la gran ofensiva feixista constituirà un fracàs rotund per als facciosos i els invasors, encara que poguessin guanyar uns quants quilòmetres quadrats. Els feixistes xifraven en l'ofensiva de l'Ebre les millors esperances, i s'han trobat amb una muralla puixant de cors generosos i sans que els fa impossible el pas; els comentaris franquistes, nazis i italians i de tots llurs amics d'una banda i de l'altra de l'Atlàntic han anat, gradualment, llevant importància a la finalitat de l'ofensiva, sense que la desesperació en l'atac minvi gens ni mica, perquè s'han adonat bé de les immenses dificultats existents. El fracàs avui és patent; d'ací a uns quants dies, potser encara d'ací a unes setmanes, creiem que serà definitiu; no podem dubtar que la resistència de l'Exèrcit Popular sabrà vèncer totes les eventualitats de la lluita i aconseguirà el desgast d'un enemic que ataca amb tanta prodigalitat de forces i menysprea inconscientment el valor de l'ésser humà. Quan avui, després dels llargs dies d'ofensiva, el feixisme no ha aconseguit debilitar la moral dels nostres soldats i no ha pogut trencar el front que l'Exèrcit Popular ha establert més enllà de l'Ebre, difícilment ho aconseguirà; i en el cas hipotètic d'obtenir la ruptura del nostre front, mai no podria emprendre una marxa veloç a través de l'obertura establerta entre els rengles d'uns soldats que resisteixen tan brillantment.

Després del nostre pas a través de l'Ebre, el feixisme necessitava aconseguir una gran victòria; l'ambient internacional i el mal efecte causat per la resposta del traïdor Franco al projecte de retirada de "voluntaris", per l'informe de la Comissió d'enquesta sobre els bombardeigs contra les ciutats obertes i per la negativa a la proposta republicana d'indult dels condemnats a mort o de canvi dels processats i d'empresonats, exigien que aqueixa victòria no es fes esperar. Aquesta és la raó de l'ofensiva de l'Ebre, per a la qual ni Mussolini ni Franco no han planyut res. Una vegada més, però, l'Exèrcit Popular ha frustrat els plans enemics i estem en vies de veure com la victòria en perspectiva anunciada pels rebels es converteix en una derrota no gens airosa. Es prematur encara dir l'última paraula sobre la batalla cruenta que té lloc a Catalunya.

J. ROURE-TORENT

EUROPA I ESPANYA

La nostra guerra contra el feixisme invasor ha posat Espanya en un primer pla europeu. No és aquesta la primera vegada que Europa, entre anguniosa i confiant, té fits els ulls damunt la nostra Península. Una d'elles va ésser en temps de Lluís XIV.

Tot just apaivagades les guerres de religió, Europa visqué del 1660 al 1720 una nova etapa bellicosa a penes interrompuda. Europa era, segons Voltaire, "com una mena de gran república partida en molts Estats, els uns monàrquics, els altres mixtes; aquests aristocràtics, aquells populars, però tots ells corresponent-se els uns amb els altres; tots tenien un mateix fons de religió, per bé que dividits en moltes sectes; tots tenien els mateixos principis de dret públic i de política, desconeguts a les altres parts del món".

L'eclosió de l'absolutisme havia fet sorgir, junt amb l'augment del poder personal dels prínceps, la necessitat de l'unificació orgànica de llurs Estats. La "seguretat" de l'Estat justificava les actituds gallardes dels sobirans a l'interior dels països sotmesos a llur sobirania i la "conveniència" de l'Estat pretenia de justificar a l'exterior llurs afanys d'arrodoniment territorial; aquests afanys eren satisfets, quan no per les armes, per les clàusules testamentàries dels monarques i per les unions matrimonials.

Lluís XIV, rei de França — esdevingut el seu propi primer ministre a la mort de Mazarí — serví de patró a gairebé tots els altres prínceps europeus. La frase "L'Estat, sóc jo!" — que li és atribuïda — explica ben bé les directrius de la seva política, administrativa, militar i econòmica; obediència passiva; reducció dels altres poders; culte de la persona reial. Amatents els prínceps a copiar — o a estrafer — aquestes innovacions, Versalles exportà amb elles la civilització francesa, brillant pels homes de lletres, pensadors i artistes que donaren fama a l'anomenat segle de Lluís XIV.

Sota l'ègida del rei-sol — adés intèrpret fidel dels anhels del seu país, adés engallat, frisós d'absorbir la nació i, per tant, de sacrificar-la al seu interès personal o al de la dinastia —, França esdevé la primera potència europea. Aquesta preponderància concita pertot inquietuds, per tal com sembla un primer pas vers la realització de la "monarquia universal" — ideal i propòsit de Lluís XIV —. El nostre continent, que assisteix llavors a la iniciació d'una política general, recelarà sempre de qualsevol intent d'hegemonia que pugui trencar l'"equilibri europeu". Fou una preocupació que pesà en l'ànim de les potències continentals d'aleshores, temoregues que fos provocada una conflagració general. Fou una preocupació que, com hem dit, també tingué Lluís XIV, dalerós el 1665 d'agrupar al voltant seu els petits Estats comercials. Fou una preocupació, també, de Guillem III d'Orange, rei d'Anglaterra, interessat en gran manera pels problemes de l'altra banda del canal i que veu en la puixança francesa, tant com un guany positiu per al fugitiu Jacob II — bandejat per la "gloriosa revolució" del 1688 que instaura el règim constitucional —, un perill evident per a l'expansió britànica; aquesta preocupació el mourà a seguir una política ben característica d'Anglaterra, com observa Maurois: "defensa de Flandes, domini del mar i formació d'una línia contra la potència més forta del continent".

Malfiada, dalejant una pau estable, aquella Europa seguia amb interès les vicissituds del regnat de Carles II d'Espanya. No estava intrigada pel plet dinàstic en sí, ni per la qüestió de dret que plantejava, sinó per la balançada que podria fer en l'equilibri europeu el desplaçament de la corona d'Espanya. "La posició de les potències — escriu Sanllehy — va ésser deguda a llurs interessos respecte a la nova situació en què anava a quedar la Monarquia espanyola segons quin fos el príncep que s'assegués al seu tron." (Cal observar que no es tractava de la successió d'un Estat sol, sinó en tota aquella enorme carcassa que era aleshores el fabulós imperi de Felip II, i que comprenia l'Espanya pròpiament dita, les Balears, Sardenya i, a Itàlia, al Nord l'importantíssim ducat de Milà, al Sud el reialme de les dues Sicílies, a les costes, el marquesat de Finale que, per la seva situació al golf de Gènova, assegurava les comunicacions entre el Milanesat i les possessions mediterrànies d'Espanya; a Toscana, les places fortes d'Orbitello, Telamone, Piombino, Porto Ercole, Monte Filippo y Porto San Stefano; i Porto Longone a l'illa d'Elba. Al Nord-oest d'Europa, el monarca espanyol posseïa les riques províncies dels Països Baixos Catòlics, que França només en part havia pogut mutilar; i al Nou Món, Mèxic, Amèrica Central, les Grans Antilles i tota l'Amèrica del Sud, menys el Brasil; a l'Asia, les Filipines i les Marianes; i a l'Africa, a les costes de la Mediterrània, les places fortes d'Oran, Melilla i Ceuta; i a les costes de l'Oceà, Larraix, Mehdiya i les illes Canàries.)

Si gran era la preocupació de les potències, per les mateixes raons grans eren les cuites i els maneigs dels pretendents, els quals sotjaven, amatents, la presa. Allegaven dret a la corona d'Espanya: Felip de Borbó, Carles d'Habsburg, Josep Ferran de Baviera, Víctor Amadeu II de Savoia i Pere II de Braganza, per bé que ben aviat la pugna fou reduïda entre els tres primers.

El poble espanyol alt i baix d'aleshores s'esforçava a valorar el major o menor dret dels pressumptes hereus i manifestava la seva simpatia envers l'un o l'altre, segons quines eren les tendències polítiques dels candidats. Aquests van procurar de fer partit i, quan el tingueren, van convertir tot el regnat de Carles II en una pugna ingent d'aquests partits, i Espanya, exhausta, en joguina de llurs intrigues i de llur ambició.

Per evitar la guerra, per assegurar la pau universal, les potències europees, amb Anglaterra al capdavant, van ordir diversos tractats de partició de les terres de la corona espanyola. Pel testament del 2 d'octubre del 1700, Carles II, mediatitzat per la reacció i el centralisme, féu hereu seu Felip de Borbó, duc d'Anjou. Aquest testament — conceptuat fruit de l'engany pels partidaris de Carles III —, va ésser, segons Hume, "l'esdeveniment més important de la història europea des de la Reforma", per tal com del desenllaç de la pugna entre Austries i Borbons "semblava dependre'n la dominació de la Mediterrània, el futur de Flandes, l'expansió de la navegació i del comerç anglesos, l'esdevenidor d'Itàlia, l'existència d'Holanda com Estat i, finalment, la gran qüestió de si prevaldrien en ambdós continents els mètodes teutònics o els llatins".

Quan tot es creia endegat, esclatà la guerra. Una guerra llarga i extenuadora en la qual van prendre part Alemanya, Anglaterra, Escòcia, Espanya, França, Holanda, Itàlia i Portugal, i que estengué la lluita armada per Itàlia, Alemanya, els Països Baixos, Portugal, Espanya, Nord-Amèrica i les Indies orientals i occidentals.

Pels tractats d'Utrec i de Radstadt, va acabar-se la guerra, en què Catalunya va perdre la seva autonomia. Com diu Maurois en la seva "Histoire d'Anglaterre", Anglaterra, arran de la pau d'Utrec, va fer "cínicament un joc de bàscula que esdevindria el moviment favorit, i potser necessari, de la seva política exterior". Aquesta pau — que era el tipus mateix de la pau anglesa, fou flexible per no reduir l'adversari a la desesperació, prou dura per enriquir Anglaterra i el seu comerç — obligà la reina Anna a crear dotze parts "tories" per a contrarrestar la majoria "whig" a la Cambra dels Lords i obtenir, així, la votació del tractat de què "data la posició preponderant d'Anglaterra a Europa", per tal com, en fer afeblir totes les seves rivals continentals i establir un equilibri europeu, li permetia d'acréixer el seu predomini marítim i continental, guardades com tenia les espatlles. Això fa dir a Platzhoff, que, per als anglesos, la guerra de la successió d'Espanya "fou, sens dubte, en una gran proporció, una "guerra de negoci".

Com l'absolutisme del segle divuitè, el feixisme tracta ara d'imposar la seva ideologia a la Península. I, amb la seva expansió cerca no tan sols d'establir-hi l'hegemonia política, ans bé l'econòmica (colonització interior i de les possessions espanyoles, aprofitament de les riqueses naturals del país, conquista dels mercats), amb la consegüent interceptació de les comunicacions colonials franceses i britàniques mitjançant una supremacia efectiva a la Mediterrània i a Espanya. Com aleshores l'absolutisme, avui el feixisme cerca en Espanya un contrapès per a establir un equilibri europeu a gust seu. No fóra gens estrany — perquè la història té aquestes ironies — que, de la mateixa manera que l'absolutisme borbònic, que veia en l'anexió de la corona espanyola un avenç vers l'afiançament del poder hegemònic de França, va trobar en els catorze anys de guerra la fi de la seva preponderància, el feixisme trobés en la llarga durada de la nostra guerra la posta definitiva de la seva arrogància.

Pere MAS I PERERA

CONCURS DE «TEATRE DE XOC»

Atents a les exigències que ens crea la necessitat de contribuir per tots els mitjans a la difusió i exaltació de l'esperit que ens mena a la lluita contra el feixisme internacional, i convençuts de que el Teatre és un dels més eficaços collaboradors d'aquesta tasca, un grup d'antifeixistes amants de les coses teatrals s'aplega sota el nom expressiu de "Teatre de Xoc" i es llença a la brega al costat de tots els que ja treballen en aquest sentit.

Amb la intenció de que les nostres actuacions siguin veritablement fruit dels moments que vivim, convoquem un concurs sota les següents

BASES

1.ª. Obres de duració equivalent a la d'un acte normal, a fi de poder-ne incloure tres o quatre en un programa.

2.ª. Gènere còmic, dramàtic o satíric, indistintament.

3.ª Tenint en compte que "Teatre de Xoc" vol extendre la seva actuació a llocs tals com hospitals, casernes, fronts, etc., s'ha de procurar que la presentació pugui fer-se el més esquemàtica possible. Cal comptar també amb les condicions actuals de manca d'homes joves a la reraguarda i procurar que els personatges siguin preponderantment dones i homes que estiguin fora de l'edat militar.

4.ª. Els temes poden ésser de guerra — front o reraguarda — o bé de lluita política o social.

5.ª. Es concediran els següents premis:

Primer: 2.000 pessetes.

Segon: 1.000 pessetes.

Tercer i quart: 500 pessetes cada un.

El Jurat, en el cas de creure-ho convenient, pot proposar nous accèssits.

Els premis seran atorgats íntegrament i tant sols davant una absoluta manca de qualitat seran declarats deserts.

6.ª. Elsq uatre primers premis seran aplegats en un volum i editats per compte de "Teatre de Xoc".

7.ª. "Teatre de Xoc" es reserva l'exclusiva de presentació de les obres premiades. Aquelles que sense haver obtingut premi es creguessin interessants, es proposaria als autors un conveni de presentació.

Els noms que composaran el Jurat es faran públics oportunament.

El termini d'admissió es tancarà el dia 15 d'octubre, dictant-se el veredicte el 30 del mateix mes.

Les obres s'hauran d'enviar a la redacció de "La Rambla", sota envelop, a nom de "Concurs de Teatre de Xoc".

Fem una crida a tots els antifeixistes: literats, obrers, joves estudiants, i combatents que sentin inquietuts teatrals i vulguin plasmar-les en obres que "Teatre de Xoc" convertirà en l'avançadeta del Teatre Polític a Catalunya.

LA MORT?...

Caminem, caminem sempre. Les necessitats de la guerra no es discuteixen. Obeir, obeir sempre. Pertanyem a un exèrcit de llibertat, però la disciplina és en tots igual. El soldat és sempre una part que no ha de pensar en el perill, ni ha de calcular el sofriment. Ha de complir, ha de realitzar els propòsits del gran comanament. I com més revolucionaris, més fidelitat, més disciplina.

Caminem. Avui el dia és net. El sol molesta; la pols blanqueja les nostres robes suades; els peus descalços trepitgen rocs i sagnen (el calçat és un luxe), i una mica de calitja amara la suor i fa més impertinent el camí.

Caminem. Fileres desordenades pel cansament, rerassagats que criden presos de totes les temors, cantimplores que passen per totes les boques sense apagar la set. Febre, febre física i febre d'inquietuds i de dolor. Els oficials no gosen exigir la filera metòdica. Sofreixen les mateixes incomoditats.

Caminem, caminem. Hores i més hores de límits no assolits.

Al lluny un repòs. Unes ombres tristes d'olivera vigilen els nostres cossos estirats, mancats d'esma per a dormir. Abstracció completa, fins i tot dels propis pensaments. Fugisser moviment de records. I la imprecisa, estàtica mentalitat dels autòmates. Repòs que no refà, sinó que endureix més la caminada que espera.

I en la quietud una gran remor. Els motors torbadors, ales projectades pel sol a la terra que s'acosten carregades de passatges per al buit no-res. Roncar metàllic que pressiona i precipita la circulació de la sang. Moviments oscillants dels aparells; xiulets estridents, precursors de la gran explosió; escampadissa de trossos de vida per l'espai.

Estic estirat en un rostoll, apretat a la terra, mirant el cel tacat de mort. Els aparells passen i repassen roncant com si fessin burla de les nostres temors dels més enllà. Le bombes cauen cada vegada més a prop.

El meu cos s'esgarrifa. Les meves mans arrenquen les tiges de palla. Clavo les ungles a terra. Per un moment em penedeixo de tot el temps perdut, de totes les coses que hauria pogut fer i no he fet. Em sento sol, inútil, miserable davant aquella estremitud de vida esborrada que hi ha al meu costat. Porto la mà dreta plena de terra a la boca i la mossego. No penso que puguin veure la meva feblesa. No vull morir. Sento que no he de morir, i miro l'aparell que s'acosta i el desafio.

Els aparells s'ordenen, però retornen directes a mi. No he pogut ni respirar. Veig les bombes com deixen l'avió, com oscillen, com s'acosten amb velocitat creixent. I com xiulen!

En localitzo una que rellueix uns instants al sol i baixa en corba. S'acosta, em xucla. Sento necessitat de pregar a algun Déu. Obro la boca. El xiulet és tètric, l'explosió no calculable. Em sento projectat en l'aire i llençat amb força contra terra. Sento xiscles i em noto tacat de sang. Em cerco les ferides que per sort no trobo. Tinc la boca plena de brossa, els cabells estirats pel vent de l'explosió i el pensament de la meva vida aclarit.

Tremolem tots, i mirem el cel d'on sempre esperem miracles, però que ja fa temps que no n'envien. Els aparells marxen. Respirem, però no tenim ni temps de recomptar-nos que ja vénen els d'ametrallament. Baixen i pugen; passen a frec nostre. I a cada essa que dibuixen les metralladores ens marquen. Unes vegades, les bales reboten arran de cap, altres arran de peus; o comencen rascant-te la roba o acaben fregant-te la pell. Estem com la dona del circ que rep els ganivets del tirador agitanat. I quan et localitza, l'aviador cínic, et tira bombes de mà i t'empaita com si fossis un conill. Li veus la cara i les dents que riuen de la teva misèria.

La vida o la mort? La fragilitat d'un centímetre o d'un milímetre. La sort, la casualitat, el destí? No ho sé. No importa. La infinita alegria de veure la foscor i els aparells que marxen en venir la nit.

Ja veiem els estels. Continuem el camí, esperant el demà que ens portarà el mateix perill de mort d'avui.

Manuel CRUELLS

CARTES IMAGINARIES A TERESA, D'UN CORRESPONSAL IMAGINARI

Ho veus, Teresa? La joia i el dolor s'enllacen i projecten damunt del nostre cor una ombra — blanc i negre — que sembla que pervingui d'una finestra amb gelosia. Aquesta ombra — cambres refulgents de blancor, claror i brillantor; cambres sinistres, llòbregues, sòrdides — ve a ésser com el gràfic del meu estat d'ànim a través de la guerra que vivim i sofrim.

Dintre meu, la llum i l'ombra han anat bastint les zones delimitades d'aquest tauler sensorial, a través del decurs del temps. Vint-i-cinc mesos de guerra, d'una guerra tan complexa com la nostra, que té arrels esteses enllà de les línies de foc, són un període més que suficient per a proporcionar grans quantitats de material d'un negre esgarrifosament negre i d'un blanc increïblement nítid per tal de crear aquesta ombra destriada en clar i obscur que la introspecció em permet de veure reflectida en mi mateix. Tu, també, la hi veus; oi Teresa? Tu que sents la guerra i voldries gestar la victòria com si fos una filla teva...

Queden ben definides les petites zones blanques i negres, te n'adones? Són tota la guerra; tota la nostra guerra — la teva, la meva, la de tots els que ens hi va l'amor a la vida—. Hi són reflectits els corrents d'esperança i de fe; l'odi i el braç erecte, el puny clos; hi és insinuada l'alba de l'endemà de la guerra, quan s'aixecarà per a tots nosaltres un dia nou de trinca, prometedor de tot, i bo, amb possibilitats enormes; hi ha el negre i inútil clam de la jove República, atacada pels llops de creus retorçades, per les aus forasteres i ferotges, per una xurma africana i per les hosts de l'orgull, de la intolerància i de la possessió febrosenca (i el clam es sent per tota l'Europa, de per tot el món, però les oïdes i els cors dels àrbitres internacionals han esdevingut petrificats). Hi ha el blanc de la raó i del dret. I el blanc incomparable de l'heroisme, del dalit, de la valentia a pit descobert. Hi ha l'hora negra de Màlaga. Hi ha la bàrbara dominació d'Euscadi, d'Astúries, l'exemplar, de tot el Nord que caigué mentre els responsables de la No-Intervenció feien jocs de mans amb els plecs de justes protestes d'un Govern legítim. Però també hi ha el nimbe lluminós d'un Madrid tabú, del Jarama vindicador, de Terol, de l'Ebre travessat amb un salt d'Olimpíada...

Hi han els elements de domini, de feina feta tenint els nervis subjectats sota la fèrula de la voluntat en tensió; la consigna acceptada i complerta; el proselitisme efectuat amb abrandament al cor i un puntet roig — com una guspira — de passió als ulls. Mes també hi ha la zona recòndita, avergonyida, que es voldria confondre i perdre entre l'encasellat acusador del meu tauler sensorial de llum i ombra, el moment de distensió dels nervis tous i humitejats com cordills fora d'ús, l'esbalaïment aterroritzat sota un cel d'ales negres i raigs mortífers, l'inici d'una actitud de cansanci davant l'adversitat i el rosari de privacions, la suor d'angúnia i un mal pensament de desconfiança després de la lectura d'un comunicat de guerra desfavorable. També hi és tot això, junt amb la vergonya de que s'hagi insinuat i l'íntima satisfacció d'haver sabut ofegar el sospir de defalliment.

I allà al front, en els meus passats mesos de lluita, també s'anava acumulant dintre meu el blanc i el negre de les meves sensacions. El goig del combat de resultat positiu. La nova d'una posició perduda. El sofriment físic. Adhuc, la por. I les hores, pesants com una llosa funerària, de l'hospital. I el cos mutilat, inservible per a la guerra, restituït a la reraguarda...

Ara, ja ho veus; ja ho has vist en les meves cartes; ja t'ho vaig dir al meu retorn amb el meu cor apretat al teu. La llum m'envaeix. Renuncio a tota mena d'ombres, tant com em sigui possible de renunciar-hi. Tot m'hi va ajudant una mica, és cert. Tu i el Mestre, més que cap altre. Ací al poble sóc útil i gairebé gosaria a dir que insubstituïble en la tasca que m'ha estat confiada. Amb l'alta collaboració del meu Mentor la labor iniciada poc després de la meva reintegració a l'ambient d'abans, dóna uns fruits esplèndits. L'entusiasme que ací existeix per la nostra missió de cultura popular depassa tot el que haviem previst en els millors instants d'optimisme.

La llum va engrandint i multiplicant la meva ombra sensorial. I tu, Teresa, amb la teva imatge perfecta de gometria i d'expressió, amb la teva alta conducta que és símbol, hi tens una qualitat d'estrella la lluïssor de la qual cap ombra no podrà empallidir.

Pere GUARDIOLA

SILUETES DEL LICEU

QUAN EL MESTRE DE L'ESCENOGRAFIA, MAURICI VILUMARA, EM PARLAVA DE PRIM, FORTUNY, CLAVE I LETAMENDI

Lloc de l'acció: el taller escenogràfic de Salvador Alarma. Situat damunt de l'escenari del vell Teatre Circ Barcelonès. Per arribar-hi cal pujar set pisos que equivalen a uns tres-cents seixanta set graons. Els he comptat. Naturalment he arribat esbufegant i les porositats convertides en sortidors.

1928-Maig. — Aquella tarda, el mestre escenògraf Maurici Vilumara es trobava amb Salvador Alarma, el qual catalogava una sens fi d'estudis del vell mestre, tots ells realitzats amb consciència i documentació fins al límit.

El taller de l'escenògraf Salvador Alarma es troba en la part de darrera del popolós carrer de Migdia i cau damunt d'una pintoresca teoria de patis, terrats i teulades. Quan en aquella tarda vaig parlar amb Vilumara, en aquell taller, es deia que anaven a netejar el districte cinquè. Des d'aquells temps del directori militar als de la revolució i la guerra, no s'ha aconseguit i és per això que l'anomenat Barri Xinès, encara no ha perdut del tot el seu caràcter. Quan es netegi — i la brutícia bé s'observava des del net terrat del taller escenogràfic d'Alarma —, no sé pas què esdevindrà d'aquells trinxeraires i gandulassos que tan esplèndidament hi viuen amb el seu jo hipertrofiat.

Per una ampla portalada, vaig contemplar unes cases destenyides per les pluges i unes fàbriques ennegrides amb llargues xemeneies, així com el fum que sortia per elles, molt tènue en el cel que en aquella tarda de maig, era d'un blau que semblava rentat, quan apareixia entre els núvols. Les finestres i els balcons reblerts de robes esteses. Les orenetes passaven fregant els alers de les teulades, perseguint-se i xisclant. Més enllà, l'escullera i l'escuma de les onades. El port amb els seus transatlàntics, goletes, falues, barques i barcasses negres. Entrava en el port un veler d'escasses tones. Encara un moment més de contemplació: l'espectacle admirable del mar batent-s'hi les onades furiosament.

El taller d'Alarma completament ple de quadres i "teatrins" de Vilumara. Que després i a les acaballes de juny del 1928 anaven a ésser exposats molts d'ells en el Cercle Artístic. I la resta, en la "Sala Parés" que encara no s'havia convertit en "Saló Maragall".

* * *

En aquella tarda...

—"No li preguntis res — advertia Salvador Alarma — i et diré per què. Figura't que Vilumara, creia, estava segur que tan sols tenia vuitanta-tres anys. L'altre dia, li trec la partida de naixement i resulta que sols compta amb vuitanta de fets."

—"Ja et diré — aclarí Vilumara —. En fer els vuitanta, em vaig adonar que ja eren prous i que no calia posar-ne més. ¿No és el mateix tenir-ne vuitanta tres que vuitanta?"

En preguntar-li si havia vist moltes coses durant la seva vida, respongué:

—"Imagina't! Jo he treballat, i els he considerat com els meus mestres, amb Marian Carreres, que era gran coneixedor de tota mena de recursos escènics i amb Ballester, habilíssim interpretador del paisatge, autor d'aquell magnífic arbre, el "manzanillo" de "La Africana" que va motivar una veritable revolució quan la seva estrena en el Liceu. Va ésser el 2 de maig del 1866. També he treballat amb en Pla, que era excellent colorista, així com amb Soler i Rovirosa, el qual sempre vaig considerar com a veritable savi en qüestions escenogràfiques."

M'intrigava com Vilumara s'havia sentit corprès per l'escenografia.

—"Des de molt noi, millor, des que es va despertar en mi l'afecció al teatre. Tot seguit vaig adonar-me que de totes les arts plàstiques, l'escenografia és aquella que requereix més coneixements, ultra condicions artístiques. En les decoracions de la meva època, que eren realistes, tot havia de resultar impecable: inclús els accessoris simulats han de satisfer aquells que els fan servir en la vida real: els mobles cal que tinguin estil, els tapissos, així com els cortinatges, han d'ésser de la qualitat de les teles representades: els metalls amb la lluentor pròpia dels mateixos; els cels, les transparències de les hores figurades, les entonacions generals han d'harmonitzar amb l'esperit de l'acció, i la vegetació, roques, aigües, camins, fulles i fullaraques, totes les construccions han d'ésser adients al país on es desenvolupa l'acció, a l'època de l'any i al temps. I és cosa sabuda que per a cada detall, l'escenògraf necessita dotzenes d'estudis, observacions i documents, i més quan es tracta d'una obra nova, perquè si ja s'ha representat en un altre teatre important, les dificultats que sorgeixen esdevenen majors, per les comparances de les opinions que s'han fet aquells qui "ja havien vist l'obra".

* * *

Maurici Vilumara, en aquella tarda del taller de Salvador Alarma, em parlava amb tot entusiasme i sinceritat del seu art. A la meva memòria de vell "teatrero", acudeix una desfilada de decoracions del mestre: "La vuelta al mundo", "Los dineros del sacristán", "La virgen del mar" i aquell sorprenent pati d'un "mesón castellano" que es va exhibir en "El Húsar" i en el vell Tívoli, any 1893. ¡Oh, temps aquells de Matilde Pretel, Bonifaci Pinedo, en Gamero, Guardia, Banquells (pare) i de la batuta de Pérez Caballero!

Però encara vaig més enllà i recordo el decorat que va pintar Vilumara per a la "Carmen" de Bizet, cantada en el vell Tívoli per la Giorgio, contralt que l'any 1913 va reaparèixer en el Gran Teatre del Liceu, convertida en "característica" de la divertida companyia d'opereta "Caramba Scognamilio" i actuant sota el nom d'Itàlia del Lago.

Aquells que com jo heu estat "teatreros" i teniu el valor de confessar que heu tombat els cinquanta-cinc, que són els que compto quan ara escric l'evocació de Vilumara, remeneu en el fons de la memòria talment com estic regirant el meu sac de drapaire. ¿No recordeu el decorat de "María de Magdala", el refectori de "Les monges de Santa Aimant" i aquell temple romànic que s'enfonsava? ¿No acudiran al record els quatre superbs decorats de "Nuestra Señora de París", els afores nevats parisencs de "Los dos pilletes"; la sevillana "quinta" de "Don Juan Tenorio"; l'església de "Mireya"; la deliciosa botiga de "A cal anticuari"; el castell que les canonades volen durant les maniobres militars de "El Húsar"? ¿I l'alegre casa de camp francesa de "La loca aventura"? Sí, tot això, es va contemplar a Novetats i essent empresa Ignaci i Joan Elies, Mir i després Joan Marsans.

Anem més enrera. I gairebé afirmarem que fou en el Liceu que a Vilumara li sortiren les dents. Encara recordo el circ romà amb els seus gladiadors de la "Mesalina", ball d'espectacle en què per primera vegada a Barcelona (1889), va creuar l'escenari, ben lligada a un filferro, la ballarina "La mosca de oro". Grans varen ésser els èxits de Vilumara en el Tívoli, Novetats i vell Principal, i d'aquest teatre recordem "Joventut de príncep", el somrient bosc per a "Fra Gari", el somniador claustre del monestir de Vallbona, que li encarregà pintar l'empresa Ramon Franqueza per a "Els Pirineus", de Víctor Balaguer, la decoració de "Elektra", de Hoffmanstal, el triomf tràgic de Margarida Xirgu... Feu-vos càrrec que són prop de seixanta anys de pintar...

La tarda aquella, anàvem repassant l'obra total escenogràfica del mestre. I recordàvem la reproducció del restaurant "Lion d'Or" que s'exhibia en "El cafè del recó", i en el desaparegut Principal... I a Romea, els decorats de "El Mestre", de Creuet; "La nit de l'amor", "El pati blau" i "La Mare", de Rossinyol. No oblidem la rectoria de "El Místic"; "La Filla del mar" i "El camí del sol", de Guimerà; "Gent de vidre", de Rovira i Serra... En el Teatre Victòria, i en l'any 1917, decorats per a "L'Auca del senyor Esteve" i en ella, "El jardí del general". Recordo un luxós hotel presentat en el Còmic i per a la sarsuela d'Amadeu Vives "El Tesoro". Un estudi de pintor per a "El Orgullo de Albacete" (any 1920) que va reprisar la companyia Alba-Bonafé, que jo dirigia. Més i més decorats, "La niña de Gómez Arias", que va donar a conèixer a Madrid, Margarida Xirgu.

Quan anàvem refent els decorats vilumarístics, el mestre em surt al pas i amb aquell to nasal, cridà: "—Ja n'hi ha prou; ara fiquem-nos al Liceu."

—"Un instant encara — vaig suplicar-li —. Hem anomenat molts dels vostres decorats, però consti que poques coses tan sòbries però elegants, tan coloristes com harmonioses, s'han vist en l'escena com la decoració que vàreu pintar per a el "Teatre Intim" (1903), que dirigia Adrià Gual i que es va presentar a Novetats... Em refereixo a "El casament per força", de Molière (traducció de Salvador Vilaregut) i que a tots ens va produir una impressió inesborrable. ¡I aquell tapís per a "Eridon i Amina" de Goethe! (traduït per l'excels Maragall) i representat el novembre del 1903, per l'"Intim" i en el desaparegut Teatre de les Arts del carrer de Floridablanca, on avui es troba installat el Cine Bohèmia... Però passem al Liceu. Recordem i esmentem "Die Puppenfée" ("La fada de les nines"), "Coopelia", "Der Freischutz", "Gioconda", "Garín", la plaça de Gaza per a "Samsó i Dalila", el bosc de "Hänsel i Gretel", el locutori de l'església de Sant Sulpici de la "Manon" — ¡imponderable teló curt! —, el paisatge nòrdic de "Marianela", musicada per Pahissa; la plaça major de Lloret de Mar per a "Marina"; el carrer montmartresc de la "Lluïsa", de Charpentier; els decorats de "Tannhaüser", o sigui el bosc de la Watburg, així com el Venusberg; el portentós "Falstaff", de Verdi; "Mona Lisa", de Max Schillings; la selva de la "Ciutat invisible de Kitege", de Rimsky Korsakoff i el bosc sagrat de "Parsifal" amb el meravellós panorama que el segueix i que té una mida de quatre-cents metres..."

¡Quina obra important escenogràfica la que realitzà Vilumara! ¡I recordeu que hi ha molt de pintat i que Barcelona no va poder fruir, i que es troba en els Estats Units i escampat per les repúbliques del centre i del sud d'Amèrica!

* * *

¡I quin homenatge justificat i merescut tributàrem a Maurici Vilumara el juny del 1928! En el Cercle Artístic, un públic nombrós acudí a la crida entusiasta del seu president, l'artista Alexandre Cardunets, per a inaugurar l'exposició de teles que en els primers anys va pintar Vilumara, pintures que amb fortitud va executar l'eminent escenògraf. Recordo que Vilumara esquitxà amb la seva conversa picant i agradable l'acte. Tots hi acudírem a felicitar i admirar aquell mestre.

En el Teatre Novetats i en la nit de l'11 de juny, se li dedicà un festival, on es va escoltar el fons sentit de les paraules que li adreçà el director de l'"Intim", Adrià Gual. La "Companyia Claramunt" interpretà un acte de "L'Auca del senyor Esteve"; la de Josep Santpere i Pep Bergés, un altre de "Baixant de la Font del Gat"; Maria Vila i Pius Daví, amb Alexandre Nolla, un acte de "Terra Baixa", i Enric Borràs, amb els seus de Novetats, un altre de "Lo monjo negre". Els decorats que s'exhibiren eren del gran Vilumara. Aquest regracià el públic que omplia la sala, dient entre altres coses: —"Jo no he fet res extraordinari," sinó que seguir el solc dels meus mestres. Mercès a tots." I ja no es varen escoltar altres coses que ovacions.

El dimarts, 12 de juny del 1928, es va inaugurar en els "Establiments Maragall", una altra exposició de Vilumara. Santiago Rossinyol, Pau Casals, Salvador Alarma, Joaquim Mir, Oleguer Junyent, Miquel Utrillo, Massó i Torrents, Amadeu Vives i tants i tants altres, hi acudiren a escoltar l'esplèndida conferència escrita per Apelles Mestres, que fou llegida pel dramaturg Ignasi Iglesies. Molts aplaudiments, molts i molts...

En el restaurant del Parc ès va banquetejar Vilumara, brindant en el seu honor Margarida Xirgu, Enric Borràs, Pere Coromines, Ignasi Iglesies, Santiago Rossinyol, Elisi Meifrèn, Lluís Masriera. Vilumara no es va cansar de dedicar reproduccions fotogràfiques d'un magnífic retrat que, honorant-lo, havia dibuixat Ramon Casas.

Finalment, tocant a la porta de l'escenari del Liceu, es va collocar una làpida d'onix, en la qual consta el nom de l'escenògraf eximi així com la data de l'homenatge. Jo, vaig ésser designat per la Junta de Govern de la Societat de propietaris del Gran Teatre del Liceu, així com per l'empresa del líric coliseu per a dedicar aquest homenatge del liceisme barceloní al gran escenògraf. Més d'una hora vaig parlar i en les meves paraules procurava resumir l'artística tasca realitzada per Vilumara en l'escenari dels triomfs del gran pintor.

A l'acte acudiren nombrosos artistes, i Vilumara, emocionat, em va abraçar en cloure la meva dissertació entusiasta.

* * *

L'anecdotari vilumaresc és famosíssim.

—"He treballat molt — em deia una matinada, poc temps abans de morir, anant amunt i avall de les Rambles —, però la veritat és que també m'he divertit magníficament. Vaig tenir amistat íntima amb Clavé, que era molt bon xicot, i amb Fortuny. Per cert que aquest em va fer un retrat quan jo tenia vint-i-cinc anys."

Altre incis. El dia que jo vaig veure aquesta pintura de Marià Fortuny, ¿caldrà dir-vos que contemplava una obra mestra?

—"Moltes anècdotes podria contar-te — anava dient-me Vilumara —, i moltes d'aquells famosos balls de "El Caldero", "El Gavilàn" i "La Paloma", d'aquelles esplèndides cavalcades del Born, així com de l'excèntric i savi Doctor Letamendi, el qual una vegada vaig veure presentar-se en un ball de Carnaval, disfressat de cadàver en dissecció i una altra decapitat, sostenint amb les seves mans el seu propi cap... Moltes coses puc contar-te... I no oblidis, Moragas, que jo, en el Gran Teatre del Liceu, he representat el personatge de "el bon lladre" de "La Passió", empresonant les meves carns el "colàn carne", però anant camí del Calvari amb aquestes mateixes patilles... Doncs bé, el que sí he de referir-te és que després d'efectuar la seva entrada triomfal a Barcelona, el general Prim, un cop enllestida la guerra d'Africa de l'any 1860... Mai no podràs tenir una idea de l'entusiasme de la gent... Els voluntaris catalans i les tropes que es trobaven a la ciutat, puix que havien fet la seva entrada triomfal alguns mesos abans que Prim... Allò també va ésser grandiós... Afigura't que durant tres dies, ni en les fondes, ni cafès, ni tavernes, no es va cobrar despesa ni consumació a soldats i voluntaris... Com anàvem dient... Quan Prim es trobà a Barcelona, en el Liceu se celebrà un banquet... Un daltabaix de vianda... A mi m'encarregaren de l'"adorno" de la sala... Hi vaig pintar un decorat per a l'escenari... I quan em trobava arranjant-ho per a la tarda i en el moment de les empentes de la feina, puix que mancaven comptades hores per al banquet, es presenta a la sala el propi Prim, el mateix "Don Joan", com li deien els seus voluntaris, i tal com pinta, s'encara amb mi:

—"Et felicito, ja que per enllestir aquesta festa, tens una empenta com la tindries per a prendre una trinxera."

—"La veritat és — em deia Vilumara, tot ramblejant —, que m'havien donat molt poc temps per a organitzar el festeig i "presentar" la sala del Liceu. Prim volgué que li ensenyés l'escenari; ho trobà tot bé. Jo, cofoi. I quan s'acomiadà, dirigint-se a mi, em sento, com qui no diu res, aquesta: —"Tu no ets de Reus com jo, però et dic que prou mereixes ésser-ho."

I així em va anar contant anècdotes, en aquella matinada ramblera, el gran escenògraf. Eren quarts de vuit del matí quan ens acomiadàvem...

Rafael MORAGAS

METAFISICA DE LA SOCIETAT

L'elaboració d'una nova interpretació metafísica, d'una nova interpretació moral o d'una nova interpretació social de la vida dels homes no és pas l'obra d'unes individualitats excepcionalment dotades, és obra de la psiquis i de la consciència collectives.

La collectivitat segueix, fins avui d'una manera inconscient, una direcció; cada fase d'aquesta direcció ve determinada per la fase cultural anterior: perfeccionament de les formes representades imperfectes o bé reacció contra les formes representades perfectes i acabades.

Les individualitats que apareixen com excepcionalment dotades són les que donen forma, concreció, a les aspiracions informulades, inconcretes, de la collectivitat.

Les aspiracions de la psiquis i de la consciència collectives proporcionaran les idees bàsiques d'una nova cultura; i serà damunt d'aquestes idees bàsiques que altres individualitats edificaran nous sistemes filosòfics i noves construccions metafísiques. Que ningú no s'enganyi: aquestes construccions i aquests sistemes reposaran damunt de les idees bàsiques sustentades per la psiquis i la consciència collectives. De no ésser així, serien uns sistemes absolutament morts, sense cap transcendència: una curiositat de biblioteca o d'arxiu.

Els crítics científics de la Història i els bons observadors psicòlegs descobreixen sota de les accions voluntàries de les grans individualitats una línia d'evolució històrica que es realitza; i que aquesta línia o moviment d'evolució segueix una direcció que no ha estat prevista per la individualitat promotora d'aquest moviment, i fins i tot és contrària a la seva intenció o sigui a l'abast limitat, immediatament assequible, que aquella individualitat es proposava d'atènyer voluntàriament.

Les idees de les grans individualitats apareixen estretes, molt limitades, en comparació amb la gran línia històrica que es desenrotlla sota aquestes idees o més ben dit: sota de les accions dutes a cap voluntàriament, inspirades en aquelles idees.

Això explica els èxits i els fracassos ideològics de les grans individualitats. La falsa posició dels historiadors intellectualistes, i dels filòsofs i polítics de la mateixa escola, és de creure que la història és obra de les grans individualitats. I no és pas així: la història es realitza a través de les grans individualitats.

La vida per a la realització dels seus fins es serveix dels individus: aquests, segons els casos, seran més ben dotats que els altres, en energia, en intelligència o bé en intuició.

Hem de tenir ben entès que la direcció a seguir, que la línia d'evolució històrica, es troba en l'inconscient collectiu — en les seves aspiracions informulades—; en determinades fases la continuïtat d'aquesta línia es revela sota de les manifestacions negatives de la consciència: en l'escepticisme.

Quan un home diu que no creu en res, quan els signes representatius i les imatges simbòliques no parlen a la seva intelligència ni commouen la seva sensibilitat, no és que aquest home no cregui en res: és que creu en una altra cosa. Aquesta altra cosa ell mateix la ignora. Es una aspiració que roman en el seu inconscient i que espera un moment de revelació intuïtiva personal o bé d'un altre individu per fer-se conscient.

L'escepticisme és el període de transició d'una creença a altra creença, d'una metafísica a una altra metafísica, d'una concepció de l'Univers a una altra concepció de l'Univers.

El que ens cal fer és abreujar aquest període transitori; contribueixen més a abreujar-lo les persones escèptiques, sinceres amb elles mateixes i amb els altres, que no pas aquelles persones igualment escèptiques que intenten dissimular llur escepticisme amb l'acceptació passiva de les antigues creences — les dissimulacions o simulacions i les confusions són sempre origen de discòrdia i de dolor—. Hi ha intellectuals que se senten tan desorientats davant la crítica analítica de les formes de representació o signes representatius portada a cap per la ciència que es llancen a ulls clucs en un estat infantil de creença. Enyoren la infància que no sap i creu. Volen retrobar la fe dels primers temps menyspreant la ciència i enaltint la ignorància. I no saben que si hi ha una edat impossible d'estrafer, de simular, és la infància. Comprenem que se sentin vells i sense esperança en un món de formes representatives que han donat de si tot el que podien donar. Que abandonin aquest cos de formes mortes i entrin en el cos en gestació: l'esperit és sempre idèntic a ell mateix. Una nova infància: la retrobaran en la naixença d'una nova cultura; aleshores la imaginació creadora tornarà a desplegar-se en un espai lliure de límits: en aquest espai sorgirà un nou món d'inèdites formes representatives. L'esperit no canvia: naixença, mort i renaixença es succeeixen en el món de les formes: en el cicle de les cultures.

Alguns es representen el cicle de les cultures en un moviment circular, nosaltres ens el representem en un moviment ascensional: en realitat no hi ha cicle, sinó unes cultures successives que duen la humanitat cap a una finalitat que ignorem, únicament la podem intuir o bé imaginar.

No és pas si comparem els signes representatius i simbòlics d'una cultura amb els d'una altra que descobrirem la línia ascensional, és fixant-nos en l'amplitud que va adquirint el concepte de societat i l'evolució del sentit o significació que es desprèn del concepte de societat.

El progrés o línia ascensional no seria altra cosa que una transformació moral de la Humanitat — és hora que ens adonem que moral i social són dos termes idèntics: sense transformació moral no pot haver-hi transformació social—: De Collectivitats tancades a Societat universal.

Tota la història d'Europa segueix aquesta direcció. Es possible que consolidada aquesta situació a Europa (Occident) la història torni a començar per als països d'Orient, immòbils des de tants de segles. La Història de la Humanitat no coneix la immobilitat absoluta i total, no fa més que desplaçar els seus centres d'activitat.

Avui en dia, l'evolució social de la Humanitat ha deixat de tenir exclusivament caràcter polític i ha adquirit caràcter metafísic o sigui que obeeix a una llei còsmica.

Es per aquesta raó profunda que totes les mesures anti-socials repugnen als homes veritablement conscients.

Reconèixer una llei còsmica en l'evolució social de la Humanitat és susceptible de desenrotllaments ulteriors d'insòspitada transcendència.

Les individualitats excepcionals en relació a les altres individualitats que integren la societat representen concrecions d'estats psíquics i d'estats de consciència collectius. Aquestes individualitats fan perceptible a la consciència collectiva aquelles realitats de caràcter psicològic: realitats que són igualment de caràcter moral i social i que en darrer terme determinen la direcció política.

Ens atrevim a dir que totes les qualitats excepcionals que reconeixem en les grans individualitats les posseeixen en estat latent o a diferents graus de potència tots els individus. Els nostres coneixements són molt primitius: no coneixem res de la veritable educació moral i psicològica de l'individu — educació que no té res a veure amb l'actual educació erudita i superficial—. Per tant, en els nostres dies veiem que encara únicament són eficients per a la societat aquelles individualitats que posseeixen qualitats o facultats excepcionalment desenrotllades per la naturalesa.

Pensadors i psicòlegs dels nostres dies han declarat repetides vegades que una persona normalment intelligent — segons el concepte que en els nostres dies es té de la intelligència — educada en totes les disciplines de les nostres Universitats, no avançarà d'un sol pas en profunditat de coneixements, això és: en profunditat de consciència. Això significa el fracàs absolut del nostre sistema educatiu. I si no volem concedir crèdit al que diuen pensadors i psicòlegs no hem de fer altra cosa que mirar a l'entorn nostre i fora del nostre país. La guerra internacional que sofrim ha estat promoguda per uns homes educats en els més renomenats centres universitaris en defensa d'unes teories i d'uns interessos anti-socials, absolutament contraris a la línia d'evolució social que segueix la Humanitat.

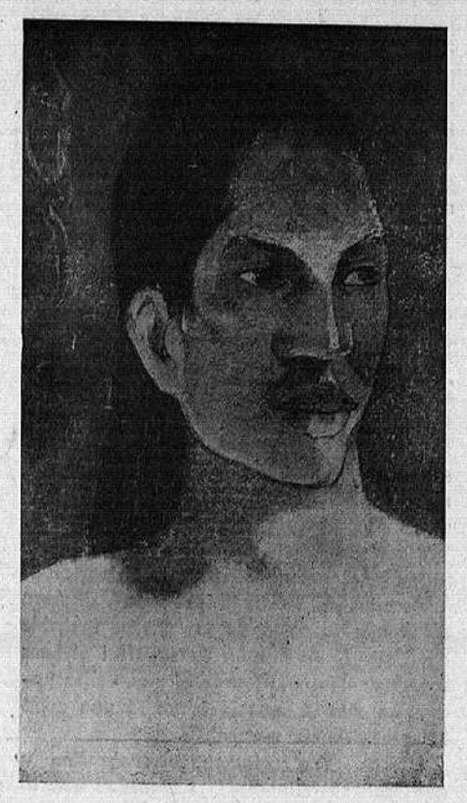
Aquells pels quals el futur històric és imprevisible entenen tan poc de psicologia com d'Història.

Si no fos la superficialitat de la intelligència i de la cultura del nostre segle i dels segles immediatament anteriors, tanta de sang vessada i tant de dolor no haurien de fer reflexionar als responsables d'aquesta guerra?

Maria CARRATALA

DE PAUL GAUGUIN COM A SIMPTOMA PSICO-SOCIOLOGIC

Si hom considera l'Art d'un determinat període històric com una mena d'indicador o sismògraf que assenyala i fins de vegades diríem que pressenteix els esdeveniments; si hom considera l'Art així, doncs, no hi ha pas cap dubte que un dels símptomes més reveladors d'una futura transformació o revolució, tant ideològica com social, fou aquell cansanci, aquell fàstig i aquella forta antipatia per la civilització occidental i capitalista, que conduiren Paul Gauguin envers les llunyanies, tant les del sentiment com les de l'espai, envers els primitius i salvatges de les oceàniques illes del Sud. De les intencions i desigs que menaren Paul Gauguin al seu exili voluntari, en tenim un testimoni incontestable en aquell llibre tan suggestiu que és el "Noa-Noa", sense cap mena de dubte, no solament una de les més encisadores produccions de la literatura exòtica o colonial, sinó també una de les més importants dintre aquell gènere tan peculiar que en podríem dir: "literatura de pintor". Però Paul Gauguin era, malauradament, un home situat entre dues èpoques, i aquesta particularíssima circumstància, barrejada amb el fet que Gauguin era un "sang mêlé", és allò que condicionà aquella situació tràgica que talment pesà sobre el destí del nostre comentat. Si ara considerem aquest "cas tràgic gauguinià", veurem que la causa primordial n'era el fet lamentablement equívoc que Gauguin vivia en íntimes relacions amb els indígenes tahitians, i que per a viure depenia per complet i havia d'estar així en relacions constants amb els marxants i "amateurs" parisencs. Aquest contacte forçós i simultani entre dos móns talment oposats havia necessàriament, pel fet de la neutralització dels seus elements positius, de determinar un afebliment de les facultats creadores. Per a convèncer-se d'això n'hi ha prou en fer un anàlisi un xic acurat de la producció pictòrica gauguiniana i hom descobreix ben aviat que la seva aparent i "volguda" simplicitat no és en el fons altra cosa que un excitant refinat; que la seva ingenuïtat de programa és un reclam força astut, etc. Hom ha de constatar a la fi que aquestes obres que havien de testimoniar un retorn a la puresa i simplicitat originàries i una fugida de la decadent i corrompuda civilització, estan un bon xic massa emparentades amb la producció d'aquell cínic enamorat dels aspectes més baixos i corruptes de la civilització capitalista que fou el comte de Toulouse-Lautrec.

P. GAUGUIN: TAITIA

Ja havem assenyalat que Gauguin era un "sang-mêlé" — el seu pare era bretó i la seva mare peruana —, i això explica el fet d'aquella duplicitat psicològicament, puix que per a molts és allò complicat o contradictori allò primari. Però no gens menys hem de constatar obertament el fet que aquella fugida de l'autor de "Noa-Noa" envers les Mars del Sud, fou quelcom més que una mera excursió de repòrter o de viatger curiós, i això ho manifesta, més que res, la intervenció de Paul Gauguin en les polèmiques de la política menuda colonial en les que es posà sempre a la banda dels febles i dels oprimits, al costat dels indígenes i en contra de les autoritats explotadores d'aquelles contrades llunyanes, la qual cosa el menà a conflictes i dificultats que, no solament impediren que en certs períodes es pogués dedicar per complet a produir pictòricament, sinó que fins i tot sembla que apressaren la seva fi.

Tenim un testimoni d'aquestes lluites i polèmiques gauguinianes a favor dels oprimits indígenes de les llunyanes Mars del Sud en les publicacions periodístiques del nostre comentat, les quals publicacions, "Les Guêpes" i "Le Sourire", ja comentarem en una altra ocasió. Avui solament ens limitarem a fer remarcar, com a prova que solament allò que té raó d'ésser o base existencial dóna uns resultats purs i inequívocs, que mentre les pintures de Gauguin ens han obligat, malgrat els seus innegables encisos, tant d'ordre decoratiu com ilustratiu, a fer certes reserves fonamentals respecte al seu contingut intern, en canvi els gravats en fusta amb què Gauguin il·lustrà "Le Sourire" estan lliures per complet d'aquella afectació d'ingenuïtat i de barbàrie que en les pintures simulà: la manca d'habilidositat en el maneig dels estres xilogràfics i la convicció combativa que movia el seu autor, feren que aquests gravats en fusta fossin d'una intensitat expressiva i d'una tal unificació de forma i contingut, que ens obliguen a considerar-los com les produccions més pures, més autèntiques i, sobretot, més obertament simptomàtiques de la transformació tan ideològica com social que, com havem dit, es manifestà en la vida i l'obra de Paul Gauguin.

M. A. CASSANYES

P. GAUGUIN: RETRAT DE LA SEVA MARE

El Saló de Tardor 1938

Com ve anunciant la premsa diària, el proper dia 1 d'octubre s'obrirà el Saló de Tardor 1938, el qual ha estat organitzat per la Junta d'Exposicions d'Art de Catalunya, *creada el 27 de maig de l'any corrent, i que es troba integrada pels següents membres: president, Carles Pi i Sunyer, conseller de Cultura; vicepresident, Víctor Colomer, conseller-regidor de Cultura; secretari general, Josep Dunyach; secretari d'organització, Joan Junyer; secretari d'administració, Ferran Guerrero, pel Sindicat de Professions Liberals, secció de Belles Arts, C. N. T.; secretari d'informació i relacions, Adolf Armengod, pel Sindicat d'Artistes Pintors i Escultors de Catalunya, U. G. T.*

■

El fet que d'ençà del 1936 no s'hagi celebrat a Catalunya una manifestació artística de la importància d'aquesta, fa esperar l'entusiasta collaboració dels nostres artistes, els quals hi aportaran segurament la seva millor producció dels dos anys darrers.

Pot contribuir moltíssim a aquesta aportació el fet que aquest any siguin adjudicats els premis Damià Campeny 1937 i 1938, així com l'Isidre Nonell 1938.

■

A part d'això, cal tenir en compte que el Saló és tan sols de Pintura i Escultura, hi ha el propòsit d'organitzar, en terme breu, una «Exposició de Dibuix i Gravat», en la qual seran adjudicats els premis de nova institució: Tomàs Padró i Marià Fortuny.

■

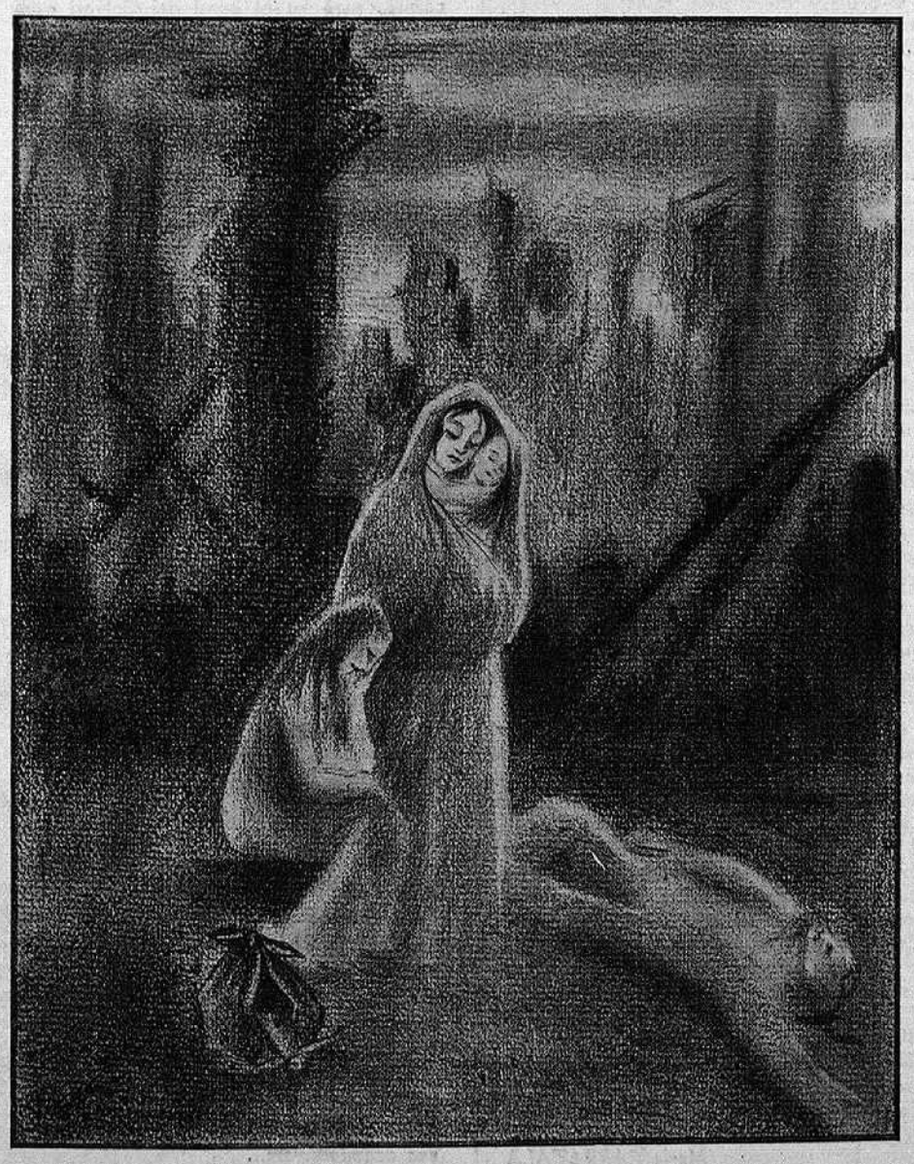
Un altre del aspectes de la important manifestació d'art que anunciem serà la publicació de dos volums de caràcter monogràfic formant la collecció «Mestres catalans» d'ahir i d'avui», dedicats a Isidre Nonell i Damià Campeny.

■

També hi ha el propòsit de complementar aquestes manifestacions d'art, creant un Saló Permanent d'Exposicions, una Sala de Conferències i una Biblioteca Especialitzada d'Art, a més d'unes classes lliures de dibuix.

■

Davant d'aquestes perspectives tan brillants, estem segurs que la Junta d'Exposicions d'Art de Catalunya veurà plenament recompensats els seus esforços a favor de la cultura del poble.

I DIUEN «ARRIBA ESPANPA», per VIADER

BAGARIA A PARIS

Bagaria ha exposat les seves caricatures a la Galeria Jeanne Castel de París. Interrogat per Stefan Priacel, redactor de "Regards", ha fet aquestes interessantíssimes declaracions:

EL TRIBUNAL DE LA SELVA, per BAGARIA

—La mona.—Per què m'heu condemnat?
—El lleó.—Perquè t'assembles a l'home.

"No es pot dir que tingui deixebles. Només alguns imitadors. El meu dibuix és tan simple! Però quan sento parlar de la influència d'un artista, tinc sempre ganes de citar aquesta frase de Voltaire: "El primer que ha dit que una llàgrima era una perla fou un savi; el primer que ho ha repetit era un imbècil."

"Hi ha, continua dient, tres menes de caricaturistes. El caricaturista còmic, que només té un objecte: fer riure. El caricaturista satíric, que té una fe, perquè pensa. Sap que si destrueix, contribueix al mateix temps a reconstruir millor. En fi, hi ha la caricatura humorística: és una flor que neix de l'escepticisme.

"De l'humorista, podríem dir que dibuixa tot i somrient amb llàgrimes als ulls. Plora de no creure en res...

"Odio els imperialistes, diu encara Bagaria. Al 1914, no era pas l'amic de l'Alemanya del Kaiser. Les meves caricatures francòfiles em valgueren, durant la guerra mundial, una bona trentena de condemnes pronunciades contra mi sobre les insistències del príncep de Ratibor, ambaixador d'Alemanya a Madrid. I avui! Ho he donat tot al meu país!"

Bagaria és escèptic sobre la durada de la seva obra d'artista.

"Crec que l'obra no dura. Es l'home i l'home sol que viu, que viu mentre viuen els seus amics i que conserven el seu record. La valor d'una caricatura procedeix de la valor mateixa del caricaturista. Quant a la posteritat...

"La meva sola posteritat — afegeix — era el meu fill. Tenia 27 anys, i era, com jo, un dibuixant polític.

"Ha mort al front d'Aragó. Tinc un altre fill que és tinent d'Estat Major.

"Malgrat tota la dolor del meu cor, el dono, ell també, a la República per tal que lluiti per la causa de la llibertat i de la justícia."

Ha mort Charles Dufresne

Amb el pintor francès Charles-Georges Dufresne, mort recentment a la seva torre de la Seyne-sur-Mer, desapareix un artista de talent que, en el gravat com en la pintura, deixa obres originals, d'un bell ritme lineal i d'un color agradable i cantant.

Tenia menys de seixanta-dos anys per tal com havia nascut el 23 de novembre del 1876, a Millemont.

Charles Dufresne, en la seva joventut, conegué hores difícils. Un instant, formà part d'una companyia ambulant que recorria les fires. Executà teles i dibuixos representant temes de circ i de festes públiques, i que constitueixen els començaments de la seva carrera. Després vingué la reacció cubista a la qual s'associà sense adoptar cap ultrança, sense barrejar-se amb cap grup. Aleshores pintà unes composicions d'una plàstica greu dictades per una imaginació que fusionava el real i els somnis de viatges lluminosos i romàntics.

D'una cacera de lleons, del diàleg entre el caçador i l'odalisca, del descobriment d'Amèrica, féu unes narracions encisadores, algunes de les quals apareixen com la continuació de les tapisseries en les quals el segle divuit evocà, a la seva manera, els episodis de la conquista de les Indies. Les plantes exòtiques, l'animal al nu, són enginyosament tractats en aquests quadres de colors expressius, clars i alegres.

Després d'haver debutat a la Societat Nacional de Belles Arts, de la qual esdevingué associat el 1910, Charles Dufresne exposà les seves obres al Saló dels Independents. Però les seves exposicions foren escasses. Un moment, abordà el teatre, tot i dibuixant, per a "Antar", vestits i decorats.

Sempre visqué retirat, enemic del soroll i del reclam. Era un independent en tota l'accepció de la paraula, que la seva família i els seus amics ploren actualment.

UN NUMERO DE L'«ARCHITECTURE D'AUJOURD'HUI» DEDICAT ALS HOSPITALS

Subsisteix encara entre els malalts una mena de terror de l'hospital. I així quan l'escriptor francès Fernand Chapsal proposa que, d'ara endavant, els hospitals s'intitulin "cases de salut municipals o departamentals", té perfectament raó. Es que no es tracta solament d'un canvi de mot, sinó també que la denominació nova convé millor a un nou estat de coses.

Aquest estat de coses és degut, en part, al fet que les recents possibilitats arquitectòniques han permès construccions essencialment diferents de les antigues. Diversos exemples d'aquestes possibilitats són estudiats en el darrer número de la revista francesa l'"Architecture d'aujourd'hui", dedicat enterament als edificis hospitalaris.

A l'antic tipus que consistia en una llarga construcció de massisses formes arquitectòniques, algunes de les quals eren per cert molt belles, havia succeït el tipus "pavellonat" nascut de les descobertes de Pasteur sobre els microbis i el contagi de les malalties.

Però, amb el temps, s'han adonat que la disposició en superfície amb llargs espais intermediaris oferia molts inconvenients: personal nombrós, galeries inacabables...

Afortunadament l'arquitectura actual i les darreres descobertes en matèria d'antisèpsia i de climatització permeten la construcció en alçada, amb "transferts verticals" tot i suprimint els "desplaçaments" laterals. Dos arquitectes, Walter i Cassan, s'han fet els campions de l'hospital en alçada, i cal dir que llurs dues principals realitzacions en la matèria: Beaujon i la Ciutat Hospitalària de Lille, són més que experiències convincents. Són perfectes encerts pràctics i estètics.

Una de les afortunades disposicions d'aquesta nova arquitectura és, per exemple a Lille, la creació de places circulars on van a parar diversos corredors, placetes centrals al mig de les estrelles formades per les sales d'hospitalització. El centre d'aquestes places és ocupat per una "corbeille" on se situen l'infermera principal i les seves ajudantes. En el taulell que limita aquesta "corbeille" són arrenglerades totes les reserves de farmàcia, roba blanca, etc. Així les infermeres dominen constantment amb la vista tots els malalts i tenen a mà tot el material.

D'altra banda, la centralització "industrial" de l'hospital en fa una vasta fàbrica en sentit únic i resta invisible als malalts. Així cada hospitalitzat té la impressió de trobar-se en una petita clínica particular.

Abans d'acabar, volem anotar amb el doctor Dujarric de la Rivière, algunes millores que caldria realitzar amb urgència: desaparició immediata de les sales d'espera comunes, supressió, en la mesura del possible, de les grans sales d'hospitalització "on es mor en comú", i també millor presentació dels aliments, puix que, per a un malalt, no hi ha detalls negligibles. Tot ha d'ésser posat en joc per a mantenir i augmentar ràpidament el seu gust de la vida.

M. R.

EXERCIT DE L'EBRE

Què és aquesta força que s'ageganta
per l'Ebre, vers les estepes de pedra cre-
[mada,
aquesta allau de foc serè que canta
amb els braços, el pit i la mirada?

Qui coneix aquest genet que cavalca
una roda de crit i murmuri
per a la qual no es trobarà falca
ni fre que l'aturi?

Té ulls de mar en festa,
ales de branca primerenca
i alè de pins i ginesta.
Imposa, ajup i trenca.

Descolga cels de tenebres i inventa llunes
[plenes
per als fronts obscurs d'esperança.
Fa recular horitzons de hienes
amb veu imperativa d'aigua mansa.

Perquè coneix la mort ordena a la vida
i precipita l'albada.
Es invencible com una ferida,
com un bes silenciós i com l'arada.

L'aire s'encén quan ell passa,
s'agenolla la muntanya, puja la mina
a flor de llum... I una nova raça
de granit i àligues la pàtria il·lumina.

Agustí BARTRA